

คู่มือการเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 3 จังหวัดอำนาจเจริญ
กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
การเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์	
พันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงในระบบอินทรีย์	2
อาหารและการจัดการให้อาหารไก่พื้นเมืองอินทรีย์	2
การจัดการโรงเรือน และ สภาพแวดล้อมให้สัตว์อยู่อย่างเหมาะสม	14
การเสริมสร้างสุขภาพสัตว์และ การป้องกันโรค	15
การตลาดและจำหน่าย	17
การจัดการอื่นๆ	
- การทำความสะอาดคอกอนุบาลไก่อินทรีย์	17
- การจัดการขนย้ายลูกไก่เข้าเลี้ยงคอกอนุบาลไก่อินทรีย์	18
- การจัดการขนย้ายลูกไก่เข้าเลี้ยงจากคอกอนุบาลอินทรีย์ไปคอกไก่เลี้ยงอินทรีย์ขุน	19
- การจัดการจำหน่ายไก่พื้นเมืองอินทรีย์	19
- การทำความสะอาดและพักคอกโรงเรือนหลังจับไก่พื้นเมืองจำหน่าย	21
- การใส่ปุ๋ยแปลงพืชอาหารสัตว์และต้นไม้รอบโรงเรือนและแนวกันชน	21
- การจัดการขยะบริเวณพื้นที่ฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์	22
- การกำหนดมาตรการป้องกันไฟฟ้าดับในขณะกอกอนุบาลลูกไก่	22
- การป้องกันแมลงมารบกวนไก่พื้นเมือง	23
- การกำจัดพยาธิภายในไก่พื้นเมือง	23
- การเปลี่ยนน้ำหมักชีวภาพในบ่อจุ่มเท้าก่อนเข้าบริเวณฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์	24

บทนำ

ปศุสัตว์อินทรีย์ (Organic Livestock) หมายถึง ระบบการจัดการการผลิตปศุสัตว์ ที่มีความสัมพันธ์กลมกลืน ระหว่างผืนดิน พืชและสัตว์ที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการทางสรีรวิทยาและพฤติกรรมสัตว์ที่ทำให้เกิดความเครียดต่อสัตว์น้อยที่สุดส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพดีเน้นการป้องกันโรคโดยอาศัยการจัดการฟาร์มที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเคมี ในขั้นตอนการผลิตเพื่อความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค (มกอช.9000 เล่ม 2 -2548) โดยสินค้าที่เกษตรกรผลิตได้จะประกอบไปด้วยพืชผัก เนื้อสัตว์ ไก่ไข่ ไช้เปิด ปลา และอาหารตามธรรมชาติต่างๆ ซึ่งเป็นการผลิตที่ เน้นการพึ่งพาตนเอง ผลผลิตเพิ่มขึ้นก็จะจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้และใช้ปศุสัตว์เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและครอบครัว รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายสินค้าในตลาดสีเขียวโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาตลาดสีเขียวสำหรับเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าผลิตผลเกษตรอินทรีย์ ในระยะปรับเปลี่ยนและผลิตผลเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน 2) เพื่อให้ผู้บริโภคในพื้นที่สามารถเข้าถึงสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน 3) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ทำให้เกิดความเข้าใจและเชื่อมั่นในสินค้าเพิ่มขึ้น ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด และ อานาจเจริญ นับว่ามีศักยภาพในการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์มาก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนาเน้นการผลิตข้าวหอมมะลิ ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาในแต่ละจังหวัดจะเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมมะลิให้มีผลผลิตที่มีคุณภาพสูง รวมทั้งผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ยกตัวอย่างเช่นจังหวัดสุรินทร์ อุบลราชธานี ยโสธร อานาจเจริญ ร้อยเอ็ด จะมีกลุ่มเกษตรกรทำนาที่สามารถรวมกลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์จำหน่ายในต่างประเทศและในประเทศ และมีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ทุกปี สะท้อนให้เห็นว่าผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัย ไร้สารพิษจะเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง แต่ผลผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ยังมีจำนวนน้อย เนื่องจากมีขีดจำกัดในการผลิต โดยเฉพาะปัญหาด้านอาหารสัตว์อินทรีย์ที่นำมาใช้เลี้ยงสัตว์ มีไม่เพียงพอ จึงทำให้เกษตรกรไม่สามารถเลี้ยงสัตว์ได้จำนวนมาก จึงมีการส่งเสริมให้รวมกลุ่มสนับสนุนในการผลิตระหว่างเกษตรกรด้วยกันและรวมสินค้าไปจำหน่ายผลผลิตในตลาดสีเขียวจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคโดยตรงได้อย่างต่อเนื่อง

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ที่ 3 จังหวัดอานาจเจริญ ได้รับมอบหมายภารกิจในการส่งเสริมการผลิตสินค้าปลอดภัยและปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อสร้างความยั่งยืนในอาชีพให้เกษตรกร โครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น การสร้างผู้นำปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปขยายผลแก่สมาชิกในพื้นที่ การพัฒนาเครือข่ายตลาดสีเขียว เพื่อให้สมาชิกมีที่จำหน่ายสินค้าที่ปลอดภัยจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคโดยตรง และ การสร้างจุดเรียนรู้ภายในศูนย์ โดยจัดทำเป็นแหล่งสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เกษตรกร ควบคู่กับการผลิต ชนิดสัตว์ที่เลี้ยง ได้แก่ ไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ ไก่ไข่ ห่าน เป็ดไข่ และ สุกรหลุม ทั้งนี้ได้ตั้งเป้าหมายเพื่อขอรับรองมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ (ไก่พื้นเมือง) ในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งการจัดการเลี้ยงสัตว์ในภาพรวม มีขั้นตอน ดังนี้

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์

1. พันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงในระบบอินทรีย์

ศวปที่ 3 เลี้ยงไก่พื้นเมืองพ่อ-แม่พันธุ์ ประกอบด้วยสายพันธุ์ไก่ซี ไก่ดำภูพาน และไก่คละสีอื่น รวม 120 ตัว ซึ่งลักษณะการเลี้ยงจะเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ ในพื้นที่มีขอบเขตชัดเจน มีตาข่ายล้อมรอบ มีบ่อจุ่มเท้าฆ่าเชื้อก่อนเข้าโรงเรือน มีการทำวัคซีนตามโปรแกรมของกรมปศุสัตว์ ไก่จะผสมพันธุ์กันเอง แบบธรรมชาติและฟักไข่เอง ลูกไก่ที่เกิดมามีอายุ 1 วัน จะนำเข้าเลี้ยงในระบบปศุสัตว์อินทรีย์ทันที

ไก่ซีพ่อแม่พันธุ์สำหรับผลิตลูกไก่ แล้วนำลูกไก่อายุ 1 วัน เข้าเลี้ยงในระบบอินทรีย์

2. อาหารและการจัดการให้อาหารไก่พื้นเมืองอินทรีย์

ศูนย์วิจัยฯ ปลูกพืชอาหารสัตว์ในระบบอินทรีย์ เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ 0.68 ไร่ ถั่ว 0.25 ไร่ และ ปลูกข้าว 8 ไร่

ปลูกข้าวอินทรีย์

ขั้นตอนการผลิตอาหารสัตว์อินทรีย์

2.1 ข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ชนิดข้าวหอมมะลิ พื้นที่ปลูก จำนวน 10 แปลง รวม 8 ไร่ เป้าหมาย 400 (กกต่อไร่ต่อปี)

ขั้นตอนปลูกดังนี้

1. หลังเก็บเกี่ยวข้าว หว่านเมล็ดปอเทือง และถั่วพริ้ว จำนวน 5 ก.กต่อไร่ และไถกลบตอซังข้าว
2. ใส่ปุ๋ยมูลสัตว์ 1,000 ก.ก ต่อ ไร่ ต่อ ปี
3. ไถกลบปุ๋ยพืชสดและมูลสัตว์ไปพร้อมกัน
4. ไถเตรียมดินครั้งที่ 3 (แล้วแต่ลักษณะของดิน)
5. หว่านเมล็ดข้าว หรือ เพาะกล้าเพื่อใช้วิธีดำ โดยขึ้นกับปริมาณฝนในแต่ละปี
6. การกำจัดวัชพืช ใช้วิธีการถอนต้นหญ้าหรือ ตัดต้นข้าวในแปลงเพื่อกำจัดวัชพืช
7. ช่วงข้าวใกล้อู่หมักจะพ่นน้ำหมักชีวภาพมะเฟืองเป็นการให้ปุ๋ยทางใบ

8. เก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคนเพื่อป้องกันการปนเปื้อนของเมล็ดข้าว

ปลูกปอเทืองและถั่วพรีาเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดบำรุงดินปรับปรุงดิน

ต้นปอเทืองและถั่วพรีา

ใช้ควายไถนา เพื่อปลูกข้าว

ลงมือทำนา

กำจัดวัชพืชในแปลงข้าวโดยใช้แรงงานคน ไม่ใช้สารเคมีและใช้วิธีการตัดหญ้าทิ้งในแปลง

พ่นน้ำหมักชีวภาพมะเฟืองฉีดพ่นในแปลงนาข้าว เพื่อให้ปยุ่น้ำทางใบ

ลงแขกเกี่ยวข้าวโดยคณะเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัย ฯ

เริ่มปลูกในระบบอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2550 โดยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ที่เก็บรักษาไว้ขยายพันธุ์เอง ในปี 2555 จึงเริ่มนำมาใช้เลี้ยงไก่พื้นเมืองกิน

2.2 ต้นกล้วย

พื้นที่ปลูก จำนวน 1 แปลง รวม 0.25 ไร่ เป้าหมาย 400 (กต่อไร่ต่อปี)

ขั้นตอนปลูกดังนี้

1. ไถดินเตรียมแปลงปลูก 2 ครั้ง
2. ใส่ปุ๋ยมูลสัตว์ 1,000 กกต่อไร่
3. ปลูกโดยใช้หน่อพันธุ์ที่มีอยู่ในศูนย์ ชุดหลุมลึก 50*50 ซม. ระยะห่างระหว่างแถว 3 เมตร
4. หลังปลูก 4-5 เดือน สามารถตัดหน่อกล้วยเพื่อทำน้ำหมักชีวภาพ ในส่วนของต้นหลังเก็บผลผลิต ก็นำมาหมักเพื่อเป็นอาหารไก่พื้นเมือง
5. ใส่ปุ๋ยคอกปีละครั้ง

เริ่มปลูกในระบบอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2553 โดยใช้หน่อพันธุ์ในศูนย์เองในปี 2555 จึงเริ่มนำมาหมักใช้เลี้ยงสัตว์ให้ไก่พื้นเมืองกิน ปลูกครั้งเดียวเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อเนื่องได้ 8 ปี

2.3 หน่อเนเปียร์

พื้นที่ปลูก จำนวน 1 แปลง รวม 0.68 ไร่ เป้าหมาย 2,000 (กกต่อไร่ต่อครั้ง)

ขั้นตอนปลูกดังนี้

1. ไถเตรียมแปลงปลูก 2 ครั้ง
2. ใส่ปุ๋ยมูลสัตว์ 1,000 กกต่อไร่ต่อปี
3. ปลูกโดยใช้หน่อพันธุ์ที่มีอยู่ในศูนย์ ระยะห่างแถว 120 ซม. ระยะห่างของต้นในแถว 80 ซม.
4. ตัดหน่อหมักช่วงอายุ 45-60 วัน
5. ใส่ปุ๋ยคอกหลังตัดทุกครั้ง

ปลูกเนเปียร์ ระยะ 80 x 120 เซนติเมตร

เริ่มปลูกในระบบอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2553 โดยใช้ท่อนพันธุ์ในศูนย์เองในปี 2555 จึงเริ่มนำมาหมักใช้เลี้ยงสัตว์ให้ไก่พื้นเมืองกิน ปลูกครั้งเดียวเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อเนื่องได้ 10 ปี

2.4 สมุนไพร

ชนิดสมุนไพรได้แก่ ขมิ้น ไพล ตะไคร้หอม บอระเพ็ด และ ฟ้าทะลายโจร พื้นที่ปลูก จำนวน 1 แปลง รวม 2 ไร่ 50 กกต่อปี เริ่มปลูกในระบบอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2552 โดยใช้พันธุ์ที่เก็บรักษาไว้ขยายพันธุ์เองในปี 2555 จึงเริ่มนำมาใช้เลี้ยงไก่พื้นเมืองกิน

ขั้นตอนปลูกดังนี้

1. ไถเตรียมแปลงปลูก 2 ครั้ง
2. ใส่ปุ๋ยมูลสัตว์ 1000 กกต่อไร่
3. เก็บผลผลิตหลังปลูก 10-12 เดือน

ขมิ้นชัน /ไพล

ฟ้าทะลายโจร

ลูกใต้ใบ

ตะไคร้หอม

บอระเพ็ด

2.5.การทำฟีดอาหารหมัก

วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่จะนำมาหมักใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น หญ้าเนเปียร์ และ ต้นกล้วย หั่นวัสดุออกเป็นชิ้นเล็กๆ ขนาดยาว 3-5 นิ้ว เพื่อสะดวกต่อการอัดให้แน่น และไก่พื้นเมืองสามารถกินได้ โดยนำวัสดุที่หั่นแล้วจำนวน 25 กก ใส่ลงในถังหมักแล้วอัดให้แน่น ใส่น้ำตาลทรายแดงหรือกากน้ำตาล 1 กก และโรยด้วยเกลือ 1 กำมือ ขึ้นต่อไปทำเช่นเดียวกัน ระยะเวลาหมัก 12 วัน สามารถนำมาใช้เลี้ยงสัตว์ได้

หญ้าเนเปียร์หมัก

ต้นกล้วยหมัก

2.6 การทำน้ำหมักชีวภาพจากปลา

โดยสับปลาเป็นชิ้นเล็กใช้วัสดุจากสัตว์ 1 ส่วน ผสมกากน้ำตาล หรือน้ำตาลทรายแดง 1 ส่วน นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกเคล้ากัน แล้วบรรจุลงในถังหมักพลาสติก คนวันละ 1-2 ครั้ง เก็บไว้ในที่ร่ม นานประมาณ 1 เดือน แล้วจึงสามารถนำไปใช้เลี้ยงสัตว์ได้

การนำไปใช้ ใช้น้ำหมักปลา 1 แก้ว (200 มิลลิตร) ผสมในอาหารไก่ 6 ก.ก และคลุกเคล้าให้เข้ากัน นำไปใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองทุกช่วงอายุ กรณีใช้อาหารไม่มากให้ลดสัดส่วนการผสม ตามขนาดอายุของไก่พื้นเมืองที่กินอาหาร

น้ำหมักชีวภาพจากปลาหมักที่ได้มาจากปลาธรรมชาติในบ่อฐานปศุสัตว์อินทรีย์

2.7 การเพาะปลวกเลี้ยงไก่พื้นเมือง

1. ทำการขุดหลุม ขนาด 30x30x30 เซนติเมตร
2. นำท่อนไม้แห้ง ไม้เนื้ออ่อน กระดาษลูกฟูก เศษกระดาษ ใส่ลงในบ่อให้เต็ม
3. รดน้ำให้ชื้น แล้ว ปิดปากหลุมไว้ด้วยกระสอบป่าน ทิ้งไว้ประมาณ 4-5 วัน ปลวกจะมากินท่อนไม้ในหลุมเมื่อได้ปลวกตามความต้องการแล้วก็นำไปให้ไก่กินเพื่อเป็นอาหาร โดยสามารถให้ไก่กินปลวกได้ สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง

เพาะปลวกเป็นอาหารโปรตีนสำหรับไก่พื้นเมืองอินทรีย์

2.8 การทำน้ำหมักชีวภาพพืชสีเขียว ผลไม้สุก สมุนไพรบดละเอียด/ฟ้าทะลายโจร เสริมสร้างสุขภาพ สามารถเลือกส่วนผสมจาก พืชสีเขียว ผลไม้สุก พืชสมุนไพร หรือสัตว์ อย่างปลา อย่างใด อย่างหนึ่ง ในการทำน้ำหมักชีวภาพ โดยสับเป็นชิ้นเล็กใช้วัสดุจากพืช 3 ส่วน หรือใช้วัสดุจากสัตว์ 1 ส่วน ผสมกากน้ำตาล 1 ส่วน และ น้ำเปล่า 10 ส่วน

วิธีทำ : นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกเคล้ากัน แล้วบรรจุลงในถังหมักพลาสติก หรือขวดปิดฝาเก็บไว้ในที่ร่ม นานประมาณ 12 วัน ก็สามารถนำไปใช้ได้

การนำไปใช้ ใช้ผสมน้ำ ให้ไก่พื้นเมืองกินได้ในอัตราส่วน น้ำหมักชีวภาพจำนวน 2 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ 10 ลิตร

การทำน้ำหมักชีวภาพบอระเพ็ด

2.9 การทำน้ำหมักชีวภาพสมุนไพรไล่แมลง

วิธีทำ ใช้สมุนไพรที่มีกลิ่นหอมระเหย ได้แก่ ใบตะไคร้หอม สับเป็นชิ้นเล็ก ใช้วัสดุสมุนไพรจำนวน 3 ส่วน ผสมกากน้ำตาล 1 ส่วน และ น้ำเปล่า 10 ส่วน แล้วบรรจุลงในถังหมักพลาสติก ตั้งไว้ในที่ร่ม นานประมาณ 12 วัน

การนำไปใช้ ผสมน้ำหมักชีวภาพ จำนวน 2 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ 10 ลิตร พ่นไล่แมลงบริเวณคอกสัตว์ พื้นคอกสัตว์ และ บนตัวสัตว์ได้

น้ำหมักตะไคร้หอมสำหรับไล่แมลง

2.10 การผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์เพื่อนำมาเลี้ยงสัตว์

สูตรอาหารสำหรับไก่พื้นเมืองอินทรีย์

สูตรอาหาร 1 ไก่เล็ก 0 - 3 สัปดาห์ โปรตีน 10.2 เปอร์เซ็นต์			
วัตถุดิบ	จำนวนที่ใช้ 100 กก.	จำนวนที่ใช้/10 กก.	จำนวนที่ใช้/5 กก.
รำ/ปลายข้าว	ปลายข้าว 70 : รำ 30	7 : 3	3.5 : 1.5
สูตรอาหาร 2 ไก่เล็ก - รุ่น 4 - 7 สัปดาห์ โปรตีนรวม 10.3 เปอร์เซ็นต์			
วัตถุดิบ	จำนวนที่ใช้ กก.	จำนวนที่ใช้/10 กก.	จำนวนที่ใช้/5 กก.
รำ	30	3	1.5
ปลายข้าว	30	3	1.5
ข้าวเปลือก	30	3	1.5
หญ้าหมัก	10	1	0.5
รวม	100	10	5
สูตรอาหาร 3 ไก่ก่อนขาย 7 - 22 สัปดาห์ โปรตีนรวม 10.3 เปอร์เซ็นต์			
วัตถุดิบ	จำนวนที่ใช้ กก.	จำนวนที่ใช้/10 กก.	จำนวนที่ใช้/5 กก.
รำ	30	3	1.5
ปลายข้าว	30	3	1.5
ข้าวเปลือก	30	3	1.5
หญ้าหมัก	10	1	0.5
รวม	100	10	5

หมายเหตุ แต่ละสูตรจะใช้น้ำหมักปลา ผสมอาหารให้ไก่กินเพื่อเป็นการเสริมโปรตีนให้เพียงพอกับความ ต้องการ นอกจากนี้ยังมีการเพาะปลวก และมีไฟสำหรับล่อแมลงเพื่อเป็นโปรตีนเสริมสำหรับไก่พื้นเมือง

3 การจัดการโรงเรือน และ สภาพแวดล้อมให้สัตว์อยู่อย่างเหมาะสม

ไก่พื้นเมือง จะปล่อยเลี้ยงเพื่อให้สัตว์อยู่สบาย สามารถคุ้ย เชื้อ และหากินอาหารตามธรรมชาติ เช่น หญ้า ต้นกล้วย ผลตะขบ ฟ้าทะลายโจร ตะไคร้หอม ปลูก แมลง และ หนอน ฯลฯ มีต้นไม้ให้ร่มเงา มีโรงเรือน เพื่อกันแดดกันฝน โดยใช้อัตราส่วนปล่อยเลี้ยงไก่พื้นเมือง พื้นที่ไม่น้อยกว่า 5 ตารางเมตรต่อไก่ 1 ตัว บริเวณรอบพื้นที่มีแนวกันชนจากคันดินสูงเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำไหลผ่าน แล้วปลูกพืชบนคันดิน อาทิ ตะไคร้หอม ต้นกล้วย บริเวณแนวรั้วมีตาข่ายไนล่อน ตาข่ายลวด สแลน ป้องกันสัตว์ชนิดอื่นเข้าไปได้ ทางเข้าประตูมีบ่อจุ่มเท้า มีการเปลี่ยนรองเท้าบูททุกครั้งก่อนเข้าพื้นที่โรงเรือนไก่พื้นเมืองอินทรีย์ เป็นต้น

ประตูทางเข้าบุคคล และประตูรถปิดตายห้ามรถยนต์เข้า

บ่อจุ่มเท้าใส่น้ำหมักชีวภาพเข้มข้น

แนวกันชนรอบนอกเป็นคันดินยกสูง 70 ซม. และปลูกตะไคร้หอม และกระถิน ล้อมรอบ
ฐานไก่พื้นเมืองอินทรีย์

แนวกันชนด้านในปลูกต้นกล้วย และ ตะไคร้หอมไว้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงไก่

4. การเสริมสร้างสุขภาพสัตว์และ การป้องกันโรค

4.1 การทำวัคซีนไก่พื้นเมืองในแต่ละรุ่นทำวัคซีน จำนวน 2 ครั้ง ชนิดวัคซีนนิวคาสเซิล+หลอดลม อับเสบ ครั้งที่ 1 เมื่อไก่อายุ 7 วัน และ ครั้งที่ 2 เมื่อไก่อายุ 28 วัน ควรทำในช่วงเช้าหรือเย็น หยอด จมูก หรือตา จำนวน 2 หยด และไม่ให้วัคซีนโดนแสงแดด

4.2 การใช้สมุนไพรเสริมสร้างสุขภาพสัตว์ ในระหว่างการเลี้ยงใช้น้ำหมักสมุนไพรชีวภาพ จาก บอระเพ็ด ฟ้าทลายโจร และ ลูกใต้ใบ จำนวน 2 ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำ เปลา 10 ลิตร ให้สัตว์กินเป็นประจำทุกวัน ทดแทนยาปฏิชีวนะละลายน้ำและวิตามินละลายน้ำ

4.3 การใช้น้ำหมักชีวภาพจากพืชสีเขียว (หน่อกล้วย) และผลไม้ (มะเฟือง) เสริมสร้างสุขภาพสัตว์ใช้น้ำหมักชีวภาพ จากพืชสีเขียว และหรือ ผลไม้ จำนวน 2 ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำ เปลา 10 ลิตร ให้สัตว์กินเป็นประจำทุกวัน

ขมิ้นชัน /พล

ฟ้าทะลายโจร

น้ำหมักชีวภาพบอระเพ็ด พืชสีเขียว หรือผลไม้ บรรจุใส่ขวดเตรียมพร้อมนำไปใช้เลี้ยงไก่พื้นเมือง

4.3 การดูแลสัตว์ป่วย

1. กรณีมีสัตว์ป่วยให้เจ้าหน้าที่แยกไก่พื้นเมืองออกมาทำการรักษาในคอกสัตว์ป่วยทันที
2. ใช้น้ำหมักชีวภาพสมุนไพรฟ้าทะลายโจร บอระเพ็ด และลูกใต้ใบ ผสมน้ำให้ไก่กิน กรณีไก่ไม่กิน ให้ใช้ไซริงค์ดูดน้ำหมักจำนวน 2 ซีซี กรอกปากวันละ 2 ครั้ง เช้า / เย็น ติดต่อกัน 3 วัน
3. กรณีไก่หายเป็นปกติ หรืออาการยังไม่ดีขึ้น ให้แยกไก่พื้นเมืองออกไปนอกเขตพื้นที่เลี้ยงไก่อินทรีย์ทันที และห้ามนำไก่กลับเข้าไปในคอกที่เลี้ยงในระบบอินทรีย์อีก เพื่อความมั่นใจว่าไก่จะไม่เป็นพาหะนำโรคได้อีก
4. กรณีมีไก่ตาย ให้เจ้าหน้าที่นำไปทิ้งในบ่อทิ้งซาก ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังของฐานไก่พื้นเมืองอินทรีย์ห่างจากฐาน ระยะทาง 30 เมตร ห้ามเผาทำลายซากโดยเด็ดขาด
5. ห้ามเจ้าหน้าที่ใช้ยาปฏิชีวนะ ยาละลายน้ำ และ วิตามินละลายน้ำ รักษาไก่ป่วย หรือ ให้ไก่กินตลอดการเลี้ยง

คอกพักสัตว์ป่วยห่างจากคอกไก่อินทรีย์ 25 เมตร

5. การตลาดและจำหน่าย

ไก่พื้นเมืองอินทรีย์ที่พร้อมจำหน่าย จะขายให้กลุ่มเกษตรกรตำบลปลาค้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ นำไปชำแหละและทำเมนูอาหารสำเร็จรูป จำหน่ายในตลาดสีเขียว บริเวณแยกหอนาฬิกา ในทุกวันพุธของสัปดาห์

ตลาดสีเขียว สถานที่จำหน่ายไก่พื้นเมืองอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรที่รับซื้อจากศูนย์วิจัยฯ

6. การจัดการเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์ด้าน อื่นๆ

6.1 การทำความสะอาดคอกอนุบาลไก่อินทรีย์

1. หลังจากจับลูกไก่พื้นเมืองออกจากคอกอนุบาลแล้วให้เจ้าหน้าที่กวาดแกลบรองพื้นทั้งหมดออกมาโดยตักใส่ถุงปุ๋ย
2. นำวัสดุรองพื้นทั้งหมดไปใส่แปลงหญ้าและต้นไม้บริเวณฐานไก่พื้นเมืองอินทรีย์ทั้งหมด
3. นำน้ำหมักมะเฟือง 1 ส่วน ผสมน้ำ 1 ส่วน ราดพื้นคอกและผนังคอกให้เปียกชุ่ม
4. พักคอกทิ้งไว้ 21 วัน ก่อนนำลูกไก่ชุดใหม่เข้าเลี้ยง
5. นำแกลบอินทรีย์ที่สั่งซื้อรองพื้น เตรียมน้ำดื่มด้วยน้ำหมักบอระเพ็ด 2 ซ้อนต่อน้ำ 10 ลิตร ให้ไก่กิน และอาหารไก่ให้พร้อม
6. นำลูกไก่ที่อายุ 1 วันเข้าเลี้ยง

การทำความสะอาดคอกอนุบาลไก่อินทรีย์ และนำปุ๋ยไปใส่ต้นไม้

รองพื้นด้วยแกลบอินทรีย์ และเตรียมน้ำ-อาหารให้ไก่อายุ 1 วันที่จะนำเข้ามาเลี้ยงอนุบาล

6.2 การจัดการขนย้ายลูกไก่เข้าเลี้ยงคอกอนุบาลไก่อินทรีย์

1. จับลูกไก่อายุ 1 วัน ใส่กล่องกระดาษ
2. ขนย้ายกล่องกระดาษที่ใส่ลูกไก่โดยรถยนต์ของศูนย์วิจัยฯ
3. จอดรถยนต์ไว้ด้านหน้าแนวรั้วด้านนอก
4. เจ้าหน้าที่ผู้ขนย้ายเปลี่ยนรองเท้าบูธ แล้วจุ่มเท้าในบ่อฆ่าเชื้อ(น้ำหมักมะเฟืองเข้มข้นไม่ผสมน้ำ) แล้วเดินเข้าไปที่คอกอนุบาล
5. จับลูกไก่ลงในพื้นที่คอกอนุบาลอย่างระมัดระวังเพื่อให้ลูกไก่เกิดความเครียดน้อยที่สุด ซึ่งคอกอนุบาลจะมีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร จะแบ่งออกเป็นสี่ห้องเท่ากันด้วยตาข่ายลวดและผนังปูน ในการเลี้ยงลูกไก่อนุบาลให้เจ้าหน้าที่หมุนเวียนในการใช้คอกจากคอกที่ 1-2-3-4 เพื่อจะได้มีเวลาพักคอกให้นานมากขึ้น
6. เปิดไฟกกเพื่อความอบอุ่น
7. ให้น้ำที่ผสมด้วยน้ำหมักชีวภาพบอระเพ็ด 2 ซ้อนต่อน้ำ 10 ลิตร และให้ อาหารตามสูตรการเลี้ยง
8. การขนย้ายลูกไก่ในแต่ละครั้งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายบันทึกลงในเอกสารการส่งมอบ และเซ็นชื่อกำกับไว้ด้วย

คอกอนุบาล 4*4 เมตร การแบ่งกันด้วยผนังปูนและตาข่ายลวดรวมแบ่งเป็น 4 ห้อง

ลูกไก่ชื้ออายุ 1 วัน (รุ่นที่ 2/2558) ย้ายไปอยู่คอกอนุบาลลูกไก่ที่เลี้ยงในระบบอินทรีย์

6.3 การจัดการขนย้ายลูกไก่เข้าเลี้ยงจากคอกอนุบาลอินทรีย์ไปคอกไก่เลี้ยงอินทรีย์ขุน

1. เจ้าหน้าที่จับลูกไก่อายุ 21 วัน ใส่กล่อง
2. เจ้าหน้าที่ยกกล่องเข้าไปในโรงเรือนที่เตรียมพร้อมไว้เรียบร้อยแล้ว
3. จับลูกไก่ออกจากกล่อง แล้วปล่อยลงพื้นคอกด้วยความระมัดระวัง ให้ไก่เครียดน้อยที่สุด
4. ให้น้ำที่ผสมด้วยน้ำหมักชีวภาพอระเพ็ด 2 ซ้อนต่อน้ำ 10 ลิตร และให้อาหารตามสูตรการเลี้ยง

6.4 การจัดการจำหน่ายไก่พื้นเมืองอินทรีย์

1. เกษตรกรที่มาขอซื้อไก่พื้นเมืองมาแจ้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่สำนักงานหลังเก่าของศพที่ 3
2. กรงที่นำมาจับไก่นั้นจะต้องไม่มีสัตว์ปีกอยู่ในกรงอย่างเด็ดขาดโดยเจ้าหน้าที่ของ ศพที่ 3 จะเป็นผู้ตรวจสอบก่อน
3. เจ้าหน้าที่ศพที่ 3 จับไก่พื้นเมืองที่มีอยู่ในคอกที่พร้อมจำหน่ายออกจำหน่ายพร้อมกันหมดทุกตัว โดยจับใส่กล่องพลาสติกที่ใช้ประจำภายในฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์
4. เจ้าหน้าที่ขนย้ายกล่องไก่พื้นเมืองมายังสำนักงานหลังเก่าของศพที่ 3 ที่เกษตรกรรออยู่
5. เจ้าหน้าที่นำกล่องไก่พื้นเมืองซึ่งน้ำหนักทั้งหมด แล้วค่อยชั่งน้ำหนักกล่องไก่เปล่าทีหลังเพื่อคำนวณน้ำหนักการซื้อ ขาย

6. เกษตรกรจ่ายเงินค่าซื้อไก่
7. เจ้าหน้าที่การเงินออกใบเสร็จรับเงิน และเจ้าหน้าที่จับไก่ใส่กล่องไก่ ให้เกษตรกร
8. เกษตรกรเดินทางกลับ
9. เจ้าหน้าที่นำกล่องไก่ไปล้างทำความสะอาดด้วยน้ำเปล่า และตากแดดฆ่าเชื้อโรคก่อนนำเข้าไปเก็บไว้ในห้องเก็บวัสดุบริเวณฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์เพื่อรอใช้งานครั้งต่อไป

เกษตรกรมาติดต่อขอซื้อพันธุ์ไก่พื้นเมือง และเจ้าหน้าที่ตรวจสอบกรงที่นำมาใส่ไก่ทุกครั้ง

การจับไก่พร้อมจำหน่าย ไปขายให้เกษตรกรที่มาขอรับซื้อ

การทำความสะอาดกรงไก่หลังการจับไก่ขาย

6.5 การทำความสะอาดและพักคอกโรงเรือนหลังจับไก่พื้นเมืองจำหน่าย

1. หลังจากจับไก่พื้นเมืองออกจำหน่ายแล้วให้เจ้าหน้าที่กวาดแกลบรองพื้นทั้งหมดออกมาโดยตักใส่ถุงปุ๋ย
2. นำวัสดุรองพื้นทั้งหมดไปใส่แปลงหญ้าและต้นไม้บริเวณฐานไก่พื้นเมืองอินทรีย์ทั้งหมด
3. นำน้ำหมักมะเฟือง 1 ส่วน ผสมน้ำ 1 ส่วน ราดพื้นคอก คอนนอน ผนังโรงเรือน ให้เปียกชุ่ม
4. ก่อนครบกำหนดระยะเวลาพักคอก 2 วัน ให้นำแกลบที่ตากแดดฆ่าเชื้อโรคไปรองพื้นคอก
5. เตรียมน้ำดื่มด้วยน้ำหมักบอระเพ็ด 2 ซ้อนต่อน้ำ 10 ลิตร ให้ไก่กิน และ อาหารไก่ให้พร้อมสำหรับนำไก่ชุดใหม่เข้ามาเลี้ยง

การพ่นน้ำหมักชีวภาพเข้มข้นหลังจับไก่ขาย
บริเวณพื้นคอก ผนังคอก คอนนอน และบริเวณรอบโรงเรือน

6.6 การใส่ปุ๋ยแปลงพืชอาหารสัตว์และต้นไม้รอบโรงเรือนและแนวกันชน

1. ให้เจ้าหน้าที่นำมูลที่ได้จากการเลี้ยงไก่ที่อยู่บริเวณฐานไก่พื้นเมืองอินทรีย์นำไปหมუნเวียนใส่ในแปลงหญ้า ต้นไม้ทุกชนิดบริเวณในฐานก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งจากการเก็บข้อมูล มูลไก่รวมแกลบที่ได้ทั้งหมดจำนวน 400 กก. ต่อรอบการเลี้ยง 1 ครั้ง
2. กรณีปุ๋ยไม่พอให้นำน้ำหมักจากพืชสีเขียว 2 ซ้อนผสมน้ำ 10 ลิตร ไปฉีดพ่นต้นไม้ชนิดต่างๆ เพื่อให้พืชให้ผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

นำมูลไก่ใส่ต้นไม้และพ่นน้ำหมักชีวภาพให้ปุ๋ยทางใบ

6.7 การจัดการขยะบริเวณพื้นที่ฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์

1. เจ้าหน้าที่ใช้ถุงดำเก็บขยะที่เกิดจากการใช้งานบริเวณฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์
2. ทุกเย็นวันพุธของสัปดาห์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะนำถุงดำมาใส่ในถังขยะบริเวณสำนักงานหลังเก่าของศพวที่ 3 โดยทุกเช้าของวันพฤหัสบดี รถเก็บขยะของอบต.โนนหนามแท่ง จะวิ่งมาเก็บขยะบริเวณดังกล่าว เพื่อนำขยะไปทิ้ง ข้างนอก
3. เจ้าหน้าที่เปลี่ยนถุงดำใบใหม่เพื่อรวบรวมขยะบริเวณภายในฐานเช่นเดิม
4. ห้ามเจ้าหน้าที่ทำลายขยะโดยวิธีการเผาขยะโดยเด็ดขาด

จุดรวมขยะในฐานอินทรีย์ และจุดที่นำขยะออกมาทิ้ง รอรถขนขยะมาเก็บทุกวันพฤหัสบดี

6.8 การกำหนดมาตรการป้องกันไฟฟ้าดับในขณะกอนุบาลลูกไก่

1. กอนุบาลลูกไก่ด้วยหลอดไฟฟ้าขนาด 100 วัตต์ ระยะเวลาาก 2-3 สัปดาห์
2. กรณีไฟฟ้าดับ ศูนย์วิจัยฯได้เตรียมกล่องกักที่ทำด้วยกระสอบเพื่อให้ความอบอุ่นลูกไก่ในขณะไฟฟ้าดับฉุกเฉิน
3. ขณะที่ไฟฟ้าดับให้จับลูกไก่เข้ากล่องกักที่ทำจากกระสอบปานเพื่อป้องกันลมโกรกและให้ความอบอุ่น และเมื่อ ไฟฟ้าสว่างแล้วให้นำลูกไก่ออกมาบริเวณข้างนอกกล่อง เพื่อให้ความอบอุ่นด้วยหลอดไฟฟ้าเช่นเดิม
4. หลังจากที่ใช้กล่องกักแล้วให้นำไปตากแดดเพื่อฆ่าเชื้อโรคเพื่อเก็บไว้ใช้ครั้งต่อไป

กล่องไก่ที่ปิดล้อมด้วยถุงกระสอบเพื่อใช้กกลูกไก่ในช่วงไฟดับ

6.9 การป้องกันแมลงมารบกวนไก่พื้นเมือง

1. ทุกสองสัปดาห์ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบใช้น้ำหมักตะไคร้หอมผสมน้ำในอัตราส่วน 10 ซ้อนต่อน้ำ 10 ลิตร พ่นและราดบริเวณพื้นคอก คอนนอน และผนังโรงเรือนให้ทั่ว
2. ทุกสองสัปดาห์ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบนำใบตะไคร้หอมสดมาหั่นเป็นชิ้นเล็กและนำไปโรยบริเวณพื้นคอก เพื่อไล่แมลงที่มารบกวน
3. เจ้าหน้าที่คอยหมั่นสังเกตสุขภาพไก่เป็นประจำกรณีที่มีแมลงมารบกวนให้ทำเป็นประจำทุกวันจนกว่าแมลงจะหายไป

พ่นน้ำหมักไล่แมลงและโรยใบตะไคร้หอมสดตามพื้นคอกเพื่อไล่แมลง

6.10 การกำจัดพยาธิภายในไก่พื้นเมือง

1. ไก่ที่อายุ 3 เดือน ให้เจ้าหน้าที่นำหมาก 10 เม็ด มาตำให้ละเอียดแล้วนำไปผสมอาหารเพื่อให้ไก่กินไก่อ่จำนวน 25-30 ตัว วันเว้นวันรวม สองครั้ง
2. ห้ามใช้ยากำจัดพยาธิชนิดอื่นๆมาผสมอาหารให้ไก่กินอย่างเด็ดขาด

นำหมากมาตำผสมอาหารเพื่อฆ่าพยาธิภายในไก่

6.11 การเปลี่ยนน้ำหมักชีวภาพในบ่อจุ่มเท้าก่อนเข้าบริเวณฐานเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์

1. ให้ใช้น้ำหมักมะเฟืองเข้มข้นไม่ต้องผสมน้ำใสในบ่อจุ่มเท้า แล้วปิดฝาบ่อเพื่อไม่ให้น้ำหมักถูกแสงแดด
2. ให้เปลี่ยนน้ำหมักชีวภาพที่อยู่ในบ่อทุกวันจันทร์ของสัปดาห์
3. น้ำหมักชีวภาพที่เปลี่ยนออกให้นำไปผสมน้ำเพื่อลดต้นไม้ตามแนวคันชน หรือนำไปใส่ต้นไม้/แปลงหญ้าโดยตรงเด็ดขาด เพราะจะทำให้หญ้าหรือต้นไม้ตายเป็นการทำลายสภาพแวดล้อม

น้ำหมักชีวภาพในบ่อจุ่มเท้าเปลี่ยนทุกสัปดาห์ และนำมาผสมน้ำรดต้นไม้ตามแนวคันชน